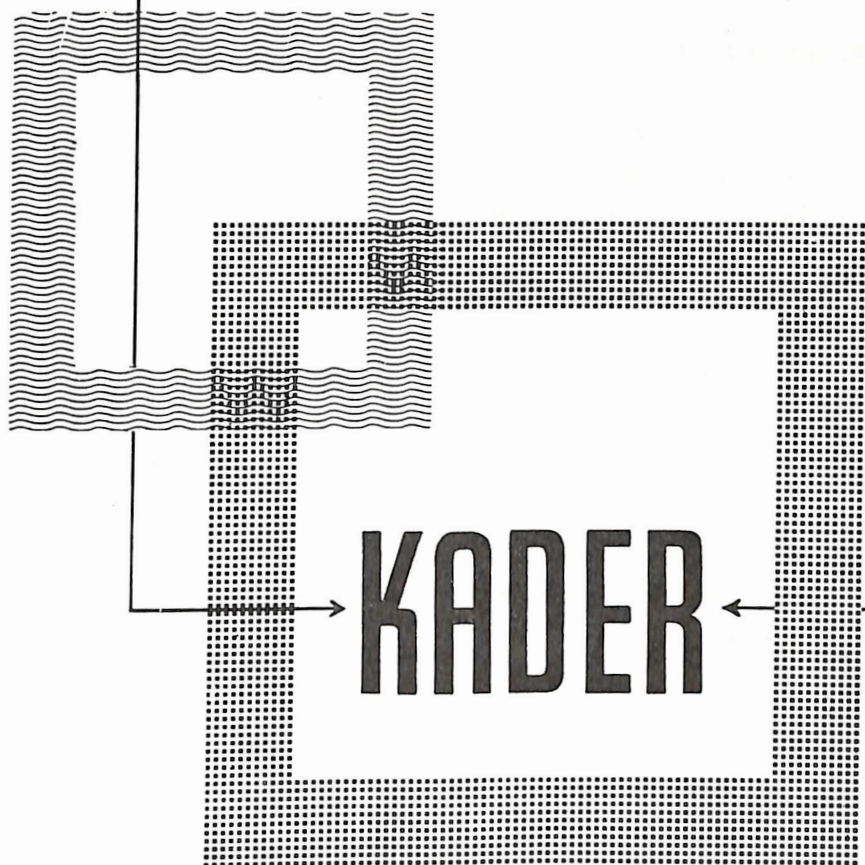

Orgaan voor functionarissen van het Humanistisch Verbond

10e JAARGANG - JUNI / JULI '67 - NR. 3

Verschijnt 1 x per 2 maanden

INHOUD

Opmerkingen vooraf	29
DE GEMEENSCHAP	
Verhoog de aantrekkelijkheid van ons werk	30
Noteert u dit even?	32
Nog eens het ledental	33
Nieuws over het informantenwerk	34
Werkbesprekingen in de komende herfst	35
De literatuur in het Verbondswerk	36
Een onderzoek naar de ervaringen met bijeenkomsten in het volksontwikkelingswerk	39
Over jeugd en jongeren	42
Gespreksschema	44
Zelfportret van een humanist	45
GEESTELIJKE VERZORGING	
GV — PH — MW — PS (2)	47
Für Elise	50
HUMANISTISCHE VORMING	
Wettelijke regeling vormingsonderwijs	51

K A D E R

ORGAAN VAN HET

HUMANISTISCH VERBOND

REDACTEUR: TH. W. POLET, HILDEBRANDLAAN 6, SOEST-ZUID, TELEFOON 02955-2508

ADMINISTRATIE: POSTBUS 114, UTRECHT, TELEFOON 030-24641

OPMERKINGEN VOORAF

Dezer dagen kregen we een bedankbriefje in handen van iemand, die meende dat hij het Verbond de rug moest toekeren. Eén van zijn argumenten was, dat hij beslist niet naar bijeenkomsten ging, zeker niet als ze op de zondagmorgen gehouden werden. Dat deed hem te veel aan de kerk denken.

Over zo'n brief kan men zijn schouders ophalen en zeggen: blijkbaar heeft de man er dan toch nooit zo erg achter gestaan. Maar erger was, dat de bestuurder van de gemeenschap die de brief doorzond, er als kommentaar aan toevoegde, dat dit soort bedankjes in de toekomst wel meer zouden komen, omdat in die gemeenschap nu eenmaal geen opgewekt leven was en de een na de ander er de brui aangaf. En daarmee meende hij aan te tonen dat het Verbond op de verkeerde weg was en dat er van de kant van het hoofdbestuur wat meer moest gebeuren.

Als redakteur van een blad, dat al jaren lang niets anders doet dan met voorbeelden aantonen, hoe of er meer zou kunnen gebeuren, zit je dan wel even perplex te kijken. Als dat bestuur van die gemeenschap een tiende deel van de tips gebruikt zou hebben, die hier zo voor en na zijn afgedrukt, zouden de zaken er heel wat beter voorstaan. Elke keer weer geven mensen die toch wel enige ervaring hebben en kennis van wat er in het Verbond omgaat zowel praktische wenken als argumenten die genoeg stof opleveren om daar enkele bestuursvergaderingen mee te vullen. En we zouden naast het betoog van Krug in dit nummer over de mogelijkheid van gespreksgroepen over literatuur ook nog eens de aandacht willen vragen voor een bespreking door het bestuur, eventueel samen met enkele medewerkers, van dit nummer van Kader.

Het is vooral onze 2e org.-secretaris de Leede die ook dit keer een aantal concrete dingen aan de orde stelt, die voor het goed functioneren van de gemeenschappen van het grootste belang zijn. Natuurlijk zullen die dingen in de meeste gevallen niet allemaal tegelijk te verwezenlijken zijn, maar ergens kan worden begonnen. En met een klein beetje enthousiasme is dat ook wel mogelijk, want er bestaan gelukkig genoeg gemeenschappen waar de dingen een heel wat vrolijker aanblik bieden dan in die plaats waar dat hierboven aangeduide lid de benen nam. Wie kennis neemt van wat er reeds eerder en ook deze keer over de ontwikkeling van het jeugd- en jongerenwerk geschreven wordt, zal dit beamen. Het gaat moeizaam, natuurlijk, maar dat is met alles zo waarvoor men zich enige inspanning moet getroosten. En oppervlakkig gezien staan de buitenkerkelijken in Nederland nu niet bepaald te trappelen van ongeduld om lid van het Verbond te worden.

Misschien kan lezing en bespreking van het artikel over het onderzoek dat op het gebied van het volksontwikkelingswerk heeft plaats gevonden en waarbij problemen aan de orde komen waar wij ook mee te maken hebben, ons wat meer inzicht verschaffen over de te volgen weg. We zijn er tegenwoordig niet meer met goede wil alleen, wat we eveneens nodig hebben is grondige kennis van de dingen waarover we praten. En daarbij probeert Kader zoveel mogelijk van dienst te zijn.

De Gemeenschap

VERHOOG DE AANTREKKELIJKHEID VAN ONS WERK

De noodzakelijke tegenhanger van onze versterkte activiteit gericht op het winnen van meer leden is in de gemeenschappen een pakket activiteiten aanbieden, dat voor veel mensen aantrekkelijk is. Daarbij moeten we ons richten op de overgrote meerderheid van mensen, die het druk hebben met het gewone dagelijkse leven en daar zonder al te veel problemen een stuk voldoening in vinden. Zulke mensen verlangen van bijeenkomsten, dat deze *interessant, gezellig en van goede kwaliteit* zijn. Zulke mensen hebben overigens helemaal niet allemaal dezelfde belangstelling en dezelfde wensen. Wij zullen daarom ook nog moeten streven naar *gevarieerdheid*.

Vanuit deze gedachtengang maken wij hieronder enige notities, waarmee wij de besturen van de gemeenschappen enige ideeën aan de hand willen doen.

1 *Onze bijeenkomsten* hebben gewoonlijk het traditionele verloop van inleiding — pauze — nabespreking. Die pauze is dikwijls reuze geanimeerd en gezellig en met de nabespreking gaat de bijeenkomst soms als een nachtkaars uit, waarbij wij dertig mensen opdringen te luisteren naar enige vragen van slechts een drietal. Dat derde deel van ons ritueel heeft alleen betekenis als wij, gegeven de spreker, het onderwerp en het bezoek een echt levendige *gezamenlijke* nabespreking kunnen verwachten. Als dat er niet inzít kunnen we de spreker beter in een rustige hoek neerzetten met wat stoelen om hem heen en bereikbaar voor een ieder, die nog wat met hem wil napraten. De aantrekkelijkheid van een bijeenkomst bestaat nu eenmaal niet alleen uit de spreker en het onderwerp. Die aantrekkelijkheid bestaat ook uit de gelegenheid een praatje te maken met kennissen en vrienden! De gezellige sfeer kan nog bevorderd worden door na de inleiding wat rustige achtergrondmuziek ten gehore te brengen. Bedenk daarbij wel, dat het befaamde trio met een stukkie van Haydn met gezamenlijke luisterplicht uit het verleden alleen maar heeft bijgedragen tot ons image van saai en vervelend. Tenslotte: zorg ook voor een gezellige en comfortabele zaal.

2 Nog een stap verder op weg naar gezelligheid èn gelegenheid tot persoonlijk contact met geestverwanten eenvoudige ontmoetings- of *sociëteitsbijeenkomsten*, eventueel gekoppeld aan een gezamenlijke maaltijd. Daar kan een leestafel met tijdschriften worden ingericht en een wandkrant, waar de typisch menselijke aspecten van het wereldgebeuren worden opgeprikt, de negatieve èn de positieve, korte gedichten van leden,

enz., enz. Dan krijgt wat meer gestalte, dat we niet alleen geestelijk zijn maar ook echt een *tehuis*.

3 De gemeenschap *Leiden* laat ons een bijzondere vorm van zondagmorgenbijeenkomst zien, die daar reeds vele jaren met succes wordt toegepast nadat de traditionele vorm was doodgebloed. De bijeenkomsten in Leiden duren nu vijf kwartier: eerst een kwartier koffiedrinken, daarna een half uur toespraak, waarin een praktische levenssituatie wordt uitgewerkt, tien minuten muziek en tenslotte twintig minuten nog wat napraten over het betreffende geval. De spreker is steeds dezelfde, een lid van de gemeenschap. Voor zo'n aanpak moet je natuurlijk een geschikte spreker hebben, die niet zit te moraliseren, maar waarom zou zo iemand alleen in Leiden te vinden zijn?

4 Een geheel andere mogelijkheid vinden we in *korte cursussen* van vier bijeenkomsten van anderhalf uur om de veertien dagen. Een uur les, een half uur napraten, klaar. En steeds dezelfde docent. Voor mensen, die beter geïnformeerd willen worden. Voor iedereen toegankelijk stellen en een cursusgeld heffen. Voor onderwerpen doet Krug bruikbare suggesties in het vorige nummer van *Kader*.

5 Naar uit de statistiek over het tweede halfjaar van 1966 blijkt is er nog veel meer plaats voor *gespreksgroepen*. Niet alleen gewone, maar ook bijzondere. In Amsterdam bestaat een gespreksgroep rond het tijdschrift „Rekenschap”. Dat kan in meer grote gemeenschappen. In Den Haag werkt een gespreksgroep van jonge ouders. In een vorig nummer van *Kader* hebben wij al eens gepleit voor literaire gespreksgroepen, waar hendaagse literatuur wordt besproken.

6 Er kan ook veel meer aandacht besteed worden aan *museum- en tentoonstellingbezoek* met een speciale door het H.V. georganiseerde toelichting, waarbij in het bijzonder de menselijke aspecten van de expositie worden besproken. Wij zouden veel meer gebruik moeten maken van de mogelijkheden, die kunstuitingen ons bieden, waarbij wij verwijzen naar een uitspraak van dr. H. R. Rookmaaker: „Kunst is een uitdrukking van 's mensen houding tegenover het leven, en, tot op zekere hoogte, een visuele formulering van zijn levens- en wereldbeschouwingen.”

7 In ditzelfde vlak ligt ook het organiseren van voor iedereen toegankelijke *gesprekken over toneelvoorstellingen*, waartoe het moderne toneel gewoon uitdaagt. Zou hier, in overleg met de directeur van de plaatselijke schouwburg, niet eens mee geëxperimenteerd kunnen worden? Het zou best eens kunnen zijn, dat het H.V. hiermede een activiteit ontplooit, die de aandacht trekt en waar belangstelling voor bestaat. In ieder geval is dit iets, dat niet ook reeds door anderen wordt gedaan.

8 Hetzelfde, maar op kleiner schaal, is het organiseren van *televisieclubs*, waarbij wij ons in het bijzonder geruggesteund voelen door een uitspraak, die wij onlangs van een bekende t.v.-regisseur hoorde: „Eigenlijk zou op elke t.v.-uitzending een gesprek moeten volgen”.

Het lijkt ons dat hier heel wat mogelijkheden liggen, die de aandacht waard zijn. De problemen rijzen bij de praktische uitvoering, waarbij wij er volledig oog voor hebben, dat de gemeenschapsbesturen nog heel wat meer

te doen hebben dan het uitvoeren van een programma. De meest voor de hand liggende oplossing van dit probleem is het instellen van een speciale programma-commissie, die de uitvoering van een goed programma van het bestuur overneemt. Een laatste opmerking: deze dingen eisen veel geduld. Het kan best, dat iets aanvankelijk niet goed wil lukken en later een groot succes blijkt.

J. de Leede

NOTEERT U DIT EVEN?

Spreekerslijst

Helaas moeten we de gemeenschappen verzoeken de naam van *Dr. C. Schravensande* te Bergen op Zoom van de lijst te schrappen. Hij is enige tijd geleden op hoge leeftijd overleden. Veel gemeenschappen hebben met hem als spreker kennis gemaakt, terwijl hij in zijn vorige woonplaats ook geregeld als uitvaartspreker optrad.

Nieuwe namen zijn de heren *A. Struyk te Gouda* en *A. H. van Tooren te Eindhoven*. De betreffende bladen zijn reeds rondgezonden.

Genoteerd dient ook te worden dat het adres van de heer *J. Koops* thans is: Hobbemakade 65 te Zutphen en niet meer Rotterdam. Ook hiervan is een wijzigingsblad uitgegaan.

Jaarverslagen 1966

Geconstateerd moet worden dat ondanks herhaalde aanmaning, nog steeds enkele besturen, zowel van gemeenschappen als gewesten verzuimden een exemplaar van hun jaarverslag over 1966 aan het Centraal Bureau te zenden. We dringen nogmaals met klem op toezending aan.

Leden-artsen

In verband met de oprichting van een medische sectie van onze wetenschappelijke stichting „Socrates” is het nodig te weten wie van onze leden arts zijn. Het Centraal Bureau beschikt niet over alle gegevens en moet daarom een beroep doen op de gemeenschapsbesturen. Hier is men met het beroep van zijn leden beter op de hoogte en daarom is het gewenst dat men aan het C.B. opgeeft wie van zijn leden arts is en liefst op die opgave ook vermeld welk specialisme zij uitoefenen als dit het geval is. Laat men ook de getrouwde vrouwen niet vergeten en de artsen die aan klinieken zijn verbonden.

NOG EENS HET LEDENTAL

In het vorige nummer van Kader hebben we een overzicht gegeven over het verloop van het ledental in 1966 en moeten constateren, dat er bepaald geen reden tot tevredenheid was. De netto-aanwas was beduidend lager dan in het jaar daarvoor.

Inmiddels beschikken we over de cijfers van de eerste zes maanden van 1967 en met schrik stellen we vast, dat er ook nu sprake is van een neergaande lijn. Kijkt u maar naar de cijfers hieronder:

<i>maand</i>	<i>netto-groei</i>	
	<i>1966</i>	<i>1967</i>
januari	3	17
februari	203	68
maart	118	67
april	128	65
mei	142	9
juni	37	21
totaal	631	247

Dat is bepaald geen reden om te juichen, integendeel. Blijft de vraag hoe of dit komt. Er is opgemerkt, dat het verdwijnen van de radio-uitzendingen op de zondagmorgen verdragend op de aanmeldingen gewerkt zou hebben. Het is heel goed mogelijk en dat zou b.v. kunnen blijken als we weer op die historische tijd terug zouden komen. Wat dat betreft hebben we enige hoop, waarover we spoedig zekerheid zullen hebben.

Maar naar onze mening is er nog een andere reden, en daarvoor verwijzen we naar het artikel van de Leede in ditzelfde nummer over de stand van het informantenwerk. Want toen dit enkele jaren geleden met enthousiasme ter hand werd genomen, bleven de resultaten niet uit. En in die gemeenschappen waarin men er mee is doorgegaan, worden ook regelmatig nieuwe leden ingeschreven.

Duidelijk is wel dat ze niet vanzelf komen, de uitzonderingen daargelaten. In verband met de beleidsnota, waarom het congres heeft gevraagd is er een discussie in het hoofdbestuur aan de gang, onder meer over de vraag hoe we er in kunnen slagen al die Nederlanders, die volgens hun zeggen humanist zijn er bij kunnen halen. Uit de Margriet-enquête van enige tijd geleden bleek, dat maar liefst 7 % van de bevolking als humanist te boek wilde staan. Dat cijfer komt ook terug bij de geestelijke vorming en verzorging bij de strijdkrachten. Op een bevolking van 12 milloen (het zijn er al meer) is dat 840.000. Als we de kinderen er niet bijtellen, ligt het bij de 400.000. Daarvan is dan 4 % lid van het Verbond en de speelruimte is groot genoeg. Ook zonder dat we de illusie hebben, dat ze allemaal naar ons toe te halen zijn, moeten er toch heel wat potentiële leden onder zitten.

Er komen uit de discussie misschien een aantal methodieken te voorschijn die een snellere groei kunnen bevorderen. Laten we er niet op wachten,

maar doorgaan met onze informatie op zo groot mogelijke schaal. Want het is misschien wel leuk om een selecte groep te zijn, maar daar kan de schoorsteen niet van roken of liever, we hebben zowel de geestelijke als de materiële steun van vele duizenden nodig om ons werk behoorlijk te doen.

NIEUWS OVER HET INFORMANTENWERK

Begin maart is aan alle gemeenschappen een exemplaar gezonden van de nieuwe werkmap voor informanten met het verzoek zorg te dragen voor de vorming van een werkgroepje van informanten. Wij vertrouwen, dat alle besturen aan deze zaak in de afgelopen maanden de nodige aandacht hebben besteed opdat in september aanstaande in het gehele land de informanten metterdaad aan het werk kunnen gaan!

In de maand mei hebben reeds enige werkbijeenkomsten over het informantenwerk plaats gevonden en wel in Zeeland, Amsterdam en Rotterdam. Aan deze bijeenkomsten ontleen wij de volgende notities:

In de gemeenschappen De Bevelanden, Middelburg en Zeeuws-Vlaanderen zijn reeds werkgroepen van informanten gevormd evenals in de actieve gemeenschap Amsterdam-Tuinsterden-west. In de laatste gemeenschap hadden de informanten tot 1 mei reeds twaalf nieuwe leden ingeschreven!

In verschillende gemeenschappen werden ook goede ervaringen opgedaan met speciale bijeenkomsten voor belangstellenden. Uitnodigingen goed verzorgen en goed richten!

De Amsterdamse H.J.G. plaatst regelmatig kleine advertenties, waarop zich voortdurend belangstellende jongeren aanmelden. Die krijgen een uitnodiging voor de bijeenkomsten, waarbij er goed voor wordt gezorgd dat deze vreemde eenden gezellig worden opgevangen. Het levert een regelmatige stroom van nieuwe leden op.

Argumentaties uit de praktijk:

1 *Hè, hè, zijn jullie daar eindelijk eens! Ik heb al twee jaar geleden om inlichtingen gevraagd."*

2 *"Ik heb geen tijd voor het Humanistisch Verbond".*

Dat kunnen wij ons best voorstellen, maar uw sympathie en uw contributie zijn ook onmisbaar voor ons werk.

3 *"Ik heb geen behoefte aan het verbond".*

Dat horen wij wel meer, maar het verbond heeft ook uw bijdrage nodig. Intussen proberen wij ons werk zodanig uit te bouwen, dat er misschien ook eens iets bij is, waar u plezier in hebt, nu of later.

4 *"Op de bijeenkomsten komen zoveel oude mensen".*

Ja, maar die oude mensen zijn óók mensen net als onze eigen ouders. Maar als u liever contact hebt met leeftijdsgenoten willen wij dat best organiseren. Mogen wij u als belangstellende daarvoor noteren?

5 *"Het Humanistisch Verbond vormt een stuk verzuiling".*

Deze gedachte berust op een vergissing. Van verzuiling is alleen sprake als allerlei maatschappelijke en culturele organisaties op een bepaalde geestelijke grondslag worden georganiseerd. Daar werkt het HV niet aan mee. Het H.V. streeft een bepaald doel na en daarvoor is een vereniging de meest geschikte vorm. Het HV doet evenmin mee aan verzuiling als een gewone voetbalvereniging of de volksuniversiteit.

6 *"De contributie is nogal hoog".*

Ons werk wordt niet gesubsidieerd, waardoor alle kosten uit de contributies moeten worden bestreden. Overigens zijn de contributies van de meeste politieke partijen en van de vakbonden niet veel lager en die van de kerken zelfs veel hoger. Desgewenst kunt u per kwartaal betalen.

In november aanstaande organiseren wij in alle gewesten en federaties werkbeprekingen voor informanten. *Wij hopen dat er dan uit alle gemeenschappen informanten met praktische ervaring aanwezig zullen zijn!*

J. de Leede

WERKBESPREKINGEN IN DE KOMENDE HERFST

gespreksleiders — voorzitters — informanten

In de komende herfst zullen systematisch gewestelijk of regionaal series werkbeprekingen worden gehouden met bepaalde groepen functionarissen en wel als volgt:

In *september* werkbeprekingen met *gespreksleiders*.

In *oktober* werkbeprekingen met *voorzitters* van gemeenschappen en gewesten over de praktijk van het voorzitterswerk.

In *november* werkbeprekingen met *informanten*.

De uitnodigingen voor deze bijeenkomsten zullen tijdig worden verzonden. Wij rekenen op aller aanwezigheid.

DE LITERATUUR IN HET VERBONDSWERK

Men verneemt tegenwoordig nog al eens de klacht, dat de televisie een funeste invloed heeft op de ontwikkeling van het verenigingswerk. De vroegere belangstelling voor volksuniversiteiten en andere ontwikkelingsinstituten is gedaald en ook in humanistische kring kan men klachten vernemen over een verminderde animo voor avondbijeenkomsten. Ook al zullen de voor velen ongetwijfeld zeer lange werkdagen hier eveneens een rol spelen, de T.V. houdt inderdaad tallozen 's avonds thuis. Niet gering is gelukkig anderzijds het aantal T.V.-kijkers dat tot de conclusie is gekomen, dat de kijker een *passief toeschouwer* is die ook ten aanzien van de keuze van onderwerpen nauwelijks enige invloed heeft. Al heeft de T.V. tallozen in haar ban, er bestaat bij velen toch ook nog een grote behoefte aan *zelfwerkzaamheid* en „*dialog*”. Dit blijkt wel uit het bestaan van veelsoortige discussiekringen en clubs, die zich bezighouden met literatuur, muziek, beeldende kunst, films (men denke aan de filmliga's in ons land). In deze kringen bestaat er een mogelijkheid tot bepaling van een eigen keuze. Wat voor de T.V. geldt, geldt ook voor de meeste lezingen.

Bij de doorsnee-lezing is er voor het publiek geen of nauwelijks gelegenheid tot „*dialog*”. Deze beperkt zich veelal tot het „stellen van vragen” na de pauze. In dit opzicht bieden het forumgesprek en de „*teach-in*” meer perspectieven.

De literatuurkring

De literatuurkring biedt ongetwijfeld ruimere mogelijkheden voor hen, die behoefte hebben aan dialoog en discussie. De literatuur kan een belangrijke bijdrage leveren tot bezinning op de existentiële problematiek (Verschillende auteurs als Tolstoj, Dostojewsky, Camus en Sartre hebben in hun literaire scheppingen vorm gegeven aan een wijsgerig-existentiële problematiek!) De hedendaagse pockets maken het iedereen mogelijk op goedkope wijze een boekenbezit te verwerven. Het is wenselijk, dat de literatuurkring beperkt blijft tot tien à vijftien deelnemers. Van deze deelnemers moet men echter kunnen verwachten, dat zij regelmatig aanwezig zijn en zich niet beperken tot passief luisteren. Het verdient aanbeveling, dat iedereen bij toerbeurt een bijdrage levert tot het gesprek en bovendien voorstellen doet inzake de keuze van de te behandelen stof. Het is de taak van de gespreksleider er zorg voor te dragen, dat de essentie van de behandelde romans en novellen en met name de psychologie, het mensbeeld, het karakter van de conflictsituaties, de ethische problematiek, de geestelijke en maatschappelijke achtergronden van het gekozen werk voldoende reliëf krijgen. Het is ook zijn taak de verschillende gesprekspartners in de kring tot hun recht te doen komen. Aanbeveling verdient voorts een veelzijdige opbouw van de kring, zodat deelnemers uit verschillende leeftijdsgroepen een bijdrage kunnen leveren. Een kring hoeft zich uiteraard niet te beperken tot de behandeling van zuiver literaire geestesprodukten. Er kunnen ook verschillende kringen gevormd worden, ieder met een eigen karakter. Te onderscheiden zijn:

1. *De kring, die zich bezighoudt met het lezen en bespreken van tijdschriften en opiniebladen.* Een voordeel is hier dat de kring een veelzijdig en actueel karakter kan krijgen. Er zijn allereerst de humanistisch en levensbeschouwelijk georiënteerde tijdschriften als „Mens en Wereld”, „Rekenschap” en „Mens en Kosmos”. Meer literair van opzet zijn o.m. „De Gids”, „De Vlaamse Gids”, „Maatstaf”, „Tirade”, „Nieuw Vlaams Tijdschrift”. Een uitstekend populair-wetenschappelijk tijdschrift is „Bres”. Meer politiek of maatschappelijk georiënteerd zijn „De Internationale Spectator”, „Oost-West”, „Wetenschap en Samenleving”, „Mens en Maatschappij”.

2. *De kring, de een bepaald werk op levensbeschouwelijk, filosofisch of wetenschappelijk gebied in een seizoen behandelt.* De keuze is hier uiteraard vrijwel onbeperkt. Allereerst denk ik aan de verschillende verbondsbrochures en de uitgaven van het gespreks-centrum. Dan een willekeurige greep uit een aantal belangrijke publikaties:

F. ALEXANDER. Onze redeloze wereld; een onderzoek van de irrationele krachten in het maatschappelijk leven (1953)

W. BANNING. Machten en mensen; bijdrage tot een bezinning op mogelijkheden en gevaren van menselijk leven in de technische maatschappij (1959)

W. BARRETT. Existentialisme (Aulapocket, 1965)

N. J. BERRILL. Heelal en leven; ontstaan en ontwikkeling van atomen, sterren en levende wezens (1960)

A. CAMUS. De mythe van Sisyfus; een essay over het absurde (pocket 1964). De mens in opstand (pocket 1965)

B. CHARBONNEAU. Teilhard de Chardin (Ned. vert. door A. L. Constandse. Kritisch werk over Teilhard, 1966)

A. L. CONSTANDSE. Geschiedenis van het humanisme in Nederland (1967).

S. W. COUWENBERG. Oost en West op de drempel van een nieuw tijdperk (1966)

B. DELFGAAUW. Wat is existentialisme? (1956)

Waarom filosofie? (1953)

De wijsbegeerte van de 20ste eeuw (1957)

Teilhard de Chardin (1961)

E. I. DIJKSTERHUIS. De mechanisering van het wereldbeeld (1950)

L. FLAM. Gestalten van de Westerse filosofie (1965), Denken en existen (1965), Geschiedenis van het atheïsme (1965).

E. FROMM. De angst voor vrijheid (1952)

De zelfstandige mens (1955)

De gezonde samenleving (1958)

Liefhebben, een kunst, een kunde (1963)

T. A. GOUDGE. De wijsgerige aspecten van de evolutie (Aulapocket, 1966).

I. HUXLEY. Essays van een humanist (1966)

K. JASPERS. Wijsgerig geloof (1950), Inleiding tot de filosofie (1951), Socrates, Boeddha, Confucius, Jezus (1960).

G. KRÜGER. Fundamentele problemen der hedendaagse wijsbegeerte (Aulapocket, 1962).

B. LANDHEER. Beeld van de toekomst (1965).

R. DE LUPPÉ. Albert Camus (1960)

A. G. M. VAN MELSEN, Evolutie en wijsbegeerte (Aulapocket, 1964)

C. A. VAN PEURSEN. Wegwijs in de wijsbegeerte (1956)

Problemen der democratie (1965 en 1967).

(Twee bundels beschouwingen uitgegeven door het Oost-West Instituut, Den Haag).

H. J. STÖRIG. Geschiedenis van de filosofie (Prismapockets 1966)

L. VAN DER WAL. Kennis van goed en kwaad; problemen der zedelijke waardering (1964)

N. M. WILDIERS. Teilhard de Chardin. Een inleiding in zijn denken (1963).

3. *De zuiver-literaire kring, die essays, romans, novellen, toneelstukken en poëzie behandelt.* Wat proza en toneelschrijvers betreft, wederom een volkomen willekeurige greep: Tsjechow, Tolstoj, Camus, Sartre, Brecht, Hella Haasse (voor een uitvoerige bespreking van haar laatste roman „Een nieuwer testament” zie „Mens en Kosmos” sept./okt. 1966). Hugo Claus, Anna Blaman, Carry van Bruggen („Hedendaags fetichisme”), Heinrich Böll, Kafka, Marnix Gijssen, Harry Mulisch, Kazantzakis, Simone de Beauvoir, Iris Murdoch (zie „Rekenschap”, december, 1966), Van Moerkerken („De Gedachte der Tijden”), Jacoba van Velde („De grote zaal”), Jan Wolkers en de Russen Kazakow, Terts en Solzjenytsin. Aanbevelenswaardig zijn ook de beschouwingen over verschillende auteurs van prof. J. de Graaf „Te waar om mooi te zijn” (Carillonpocket. 1965) en Steven Membrecht „Een waarachtige driehoek. Eenzaamheid/schuld/angst” (1966).

Poëzie is helaas bij velen nog weinig populair. Misschien verdient het aanbeveling op elke bijeenkomst van de literaire kring, waar prozaliteratuur wordt behandeld, ook aan één gedicht aandacht te schenken.

Als dichters, die vrijwel een ieder aanspreken noem ik bijv. Adweita (Dèr Mouw), Gorter, Henriëtte Roland Holst, Marsman, Slauerhoff, Bloem. Jan van Nijlen, Nijhoff, Bertus Aafjes, Hans Lodeizen, Vasalis, Herwig Hensen (ook toneelstukken!), Anthonie Donker, Gerard den Brabander, Jac. van Hattum, H. W. J. M. Keuls, Greshoff, Willem Brandt, Remco Campert, Eric van der Steen, Richard Minne.

Belangrijk voor de activiteiten van de kring is het Verbondsrapport over het mensbeeld in de literatuur, getiteld „De aanstootgevers”.

Humanistische lectuur op de Verbondsbijeenkomsten

Wat de lectuur op de Verbondsbijeenkomsten betreft, wijs ik nog op het belang van een informatieve leeuurtafel (dus naast de gebruikelijke brochuretafel!). Ik herinner me een bijeenkomst van de Haagse gemeenschap waar dr. R. van Brakell Buys over Spinoza sprak. De organisatoren hadden gezorgd voor een tafel met een aantal werken van en over Spinoza terwijl ook portretten van de Haagse wijsgeer aanwezig waren. Een dergelijke leeuurtafel maakt de bijeenkomsten aantrekkelijker en levendiger en stimuleert velen na de bijeenkomst nog eens een boek over de besproken figuur of het behandelde onderwerp ter hand te nemen. Vrijwel iedere bijeenkomst biedt mogelijkheden tot een dergelijke leeuurtafel en

een „aankleding” met portretten, platen e.d. (Ik wijs bv. op de affiches van de Unicef). Wat de boeken voor de leatuurtafel betreft, veelal is het mogelijk hiertoe medewerking te verkrijgen van de plaatselijke openbare bibliotheek of soortgelijke instellingen. Een lid, die voor dit werk belangstelling heeft (bv. iemand, die vertrouwd is met bibliotheekwerk) zal men meestal wel kunnen vinden.

P. KRUG

EEN ONDERZOEK NAAR DE ERVARINGEN MET BIJEENKOMSTEN IN HET VOLKSONTWIKKELINGSWERK

Een belangrijk deel van het werk van het HV bestaat uit het bieden van een programma van verschillende bijeenkomsten aan onze leden en belangstellende bijeenkomsten aan onze leden en belangstellenden. Daarmede doen wij veel ervaringen op en worden wij geplaagd voor vele problemen, die de voortdurende aandacht vragen van de besturen van onze gemeenschappen en de landelijke begeleiding. Vanuit deze interesse is het van belang niet alleen te letten op onze eigen ervaring, maar ook te proberen lering te trekken uit de ervaringen van anderen, die zich met soortgelijk werk bezig houden.

Een bijzonder interessante gelegenheid kennis te nemen van de ervaringen van anderen wordt ons geboden in een 130 blz. tellend rapport over een onderzoek bij de Maatschappij tot Nut van het Algemeen, het Nivon en de Volksuniversiteiten door het Bureau Adviseurs voor Groepsarbeid. Van de zijde van dit bureau werd het grootste deel van het werk verricht door de ook in onze kring bekende drs. Ph. H. van Praag en Prof. dr. P. Thoenes. Het onderzoek vond plaats in de periode van 1962 tot 1964, waarbij een groot aantal bijeenkomsten werd geobserveerd en er bovendien vele besprekingen werden gehouden met besturen, sprekers en functionarissen. Dit onderzoek kostte een bedrag van f 47.500,—, deze kosten werden geheel door de overheid gesubsidieerd.

In dit rapport vinden wij een aantal beschrijvingen van bijeenkomsten met een spreker of cursusleider, gewoonlijk gevolgd door een gelegenheid tot vragenstellen of discussie. Het — overigens gevarieerde — beeld, dat hieruit naar voren komt toont veel overeenkomst met de ervaringen, die wij ook in eigen kring hebben. Ook daar gewoonlijk de traditionele methodiek, zij het ook dat bij deze organisaties meer gebruik wordt gemaakt van dia's en films dan bij ons (zij hebben meer onderwerpen, die zich daartoe lenen), van de nabespreking komt herhaaldelijk niet veel terecht, het is wel eens moeilijk voldoende sprekers te vinden, de opkomst valt nogal eens tegen en er komen gewoonlijk weinig jongeren. De bezoekers zijn meestal tevreden over het gebodene.

Conclusies en voorstellen:

Het meest interessant zijn voor ons de conclusies en voorstellen, die wij hieronder in hun geheel overnemen:

- 1 Ledenwerving. Deze kan niet meer uitsluitend plaatsvinden op veronderstelling dat men het vererend vindt lid te worden, dat men het als een statulement ziet, of omdat men via een persoonlijke relatie met het werk in contact is gekomen. Deze elementen zijn niet te verwaarlozen, maar vragen om aanvulling via gerichte propaganda.
- 2 Daar waar de lidmaatschapsgedachte minder aanspreekt zal nadrukkelijker propaganda voor losse bijeenkomsten op zijn plaats zijn.
- 3 De avonden kunnen het minder dan ooit velen continu een wat geïmproviseerd karakter van bijeenkomst van „leden onder ons” te hebben.
- 4 Er zal een zwaarder landelijk apparaat moeten zijn om plaatselijk in de nodige programmakeuze en inleidersbehoefte te kunnen voorzien.

Voorstellen:

- 1 De organisaties moeten aan het plaatselijke werk, waar nodig, duidelijk gaan maken, dat een niet meer kunnen onderkennen van of voorzien in de plaatselijke behoefte, niet zonder meer een gevolg is van een persoonlijk onvermogen van bestuursleden, maar een consequentie kan zijn van een gewijzigde sociaal-culturele situatie, die via organisatorische maatregelen weer beter in de hand genomen zou kunnen worden.
- 2 De organisaties moeten plaatselijk en landelijk activiteiten ondernemen om tot een meer systematisch marktonderzoek te geraken.
- 3 De financiële en personele situatie van het werk moet zodanig verbeterd worden, dat men de ruimte krijgt nieuwe situaties met experimentele vrijheid tegemoet te kunnen treden.
- 4 Om de kwaliteit van het plaatselijk werk te verbeteren, zou het ontwikkelen van een training voor het „leren selecteren” voor plaatselijke bestuurders van groot belang zijn.
- 5 Om plaatselijk in bepaalde behoeften te kunnen voorzien zou het van groot belang zijn als er een landelijke docentenpool was, waarover plaatselijk beschikt kon worden.
- 6 Teneinde plaatselijk bestuurders van voldoende niveau aan te trekken, zou de kandidaatswerving landelijk veel nadrukkelijker moeten worden gesteund.
- 7 De besturen moeten plaatselijk middelen hebben om simpele werkzaamheden van administratieve en propagandistische aard te kunnen uitbesteden.
- 8 Doorstroming van nieuwe ideeën en mogelijkheden moet verbeterd worden door verzwaring van landelijke of interlocale contacten.
- 9 Een landelijke docententraining zou er toe kunnen leiden, dat het volksontwikkelingswerk tot meer duidelijk eigen taken en werkwijzen zou kunnen komen.
- 10 Door het veranderende niveau zijn een aantal kleinere plaatselijke eenheden qua omvang en programmakwaliteit marginaal geworden en niet altijd meer een goed voorbeeld van volksontwikkelingswerk. Schaalvergroting zou hier, en hier niet alleen, tot kwaliteitsverbetering kunnen leiden.

11 De nationale bekendheid van het werk moet door de nationale apparaten via de massa-media veel nadrukkelijker worden gebracht. De autoriteit van de plaatselijke afdeling moet worden gesteund door de kwaliteit en de bekendheid van het optreden van het nationale orgaan via een eigen pers en eigen programma's in weekbladen en bij radio en televisie.

12 Een lange-termijn-beleid voor dit werk moet mede geschieden via begeleiding, rapportering en advisering door het apparaat van een landelijke wetenschappelijke staf. De op gang gekomen gezamenlijke dienstverlening op programmagebied is een goed voorbeeld van de hier liggende mogelijkheden.

13 Verder te werken aan de ontwikkeling van een didactiek die is afgestemd op het steeds veranderende niveau en de behoefte van het publiek, dat aan het volksontwikkelingswerk deelneemt.

14 De inschakeling van deskundigen op het terrein van didactische methoden zou zeker zijn aan te bevelen. Zij zouden de besturen kunnen adviseren over te gebruiken methoden en hen op de hoogte houden van nieuwe methoden, visies, resultaten van onderzoeken, en hulpmiddelen. Een commissie van advies voor de drie organisaties zou een mogelijke concretisering van deze gedachte kunnen zijn.

Commentaar onzerzijds

a Wij leggen het bovenstaande niet aan onze lezers voor met de gedachte, dat deze conclusies en voorstellen zonder meer ook zouden kunnen gelden voor het Humanistisch Verbond. Wel lijkt het ons uiterst vruchtbaar bij elk punt te vraag te stellen: „zou deze gedachte ook bij ons bruikbaar zijn, waarom wel of niet en hoe?”

b de resultaten van dit rapport is niet alleen het werk van het reeds genoemde Bureau Adviseurs voor Groepsarbeid, er is ook een belangrijke bijdrage geleverd door een groep ervaren en zeer bekwame bestuurders van drie grote volksontwikkelingsorganisaties. Dat betekent, dat hier een unieke concentratie van deskundigheid aan het werk is geweest. Dan valt het in de eerste plaats op, dat er in dit rapport geen eenvoudige middelen worden aangegeven, die snel tot spectaculaire verbeteringen in het werk kunnen leiden. Alleen de volhardende inspanning van een grote groep bekwame mensen leidt geleidelijk aan tot de gewenste resultaten. In de tweede plaats moet worden geconstateerd, dat aan verschillende voorstellen aanzienlijke financiële consequenties zijn verbonden. Het volksontwikkelingswerk mag hopen op een verhoging van de overheidssubsidies, waar het nodige geld bij ons vandaan zou moeten komen is niet zo duidelijk. Dat neemt intussen niet weg, dat dit rapport ook voor ons bijzonder leerzaam is.

JdL

OVER JEUGD EN JONGEREN

Het is deze maand (juni) precies twee jaar geleden dat de werkgroep Jeugd en Jongeren werd geïnstalleerd. Geen grootse gebeurtenis, maar een eenvoudige vergadering waar de voorzitter van het Verbond de uitgangspunten nogeens formuleerde. De eerste regel van het eerste punt van de opdracht luidde: inventariseren en stimuleren van jeugd- en jongerenwerk binnen het Humanistisch Verbond en in de naaste omgeving. Daarbij werd o.m. aangetekend dat een straffe organisatorische vormgeving voorkomen diende te worden. Na twee jaar moet geconstateerd worden dat er wel iets bereikt is. Er zijn momenteel vier groepen, die een dergelijke omvang hebben dat duidelijke organisatorische vormgeving niet vermeden kan worden. Amsterdam, Eindhoven, Rotterdam en Utrecht tellen gezamenlijk circa 300 leden en belangstellenden. Op een kleine 15 plaatsen bevinden zich groepjes van beperkter omvang met een informele structuur terwijl er tenminste vier groepen humanistisch vormingsonderwijs buiten schoolverband zijn, waarvan niet altijd even duidelijk is of het karakter van de groep bepaald wordt door het vormingsonderwijs of door de onderlinge saamhorigheid. Naar schatting gaat het in totaal om ongeveer 400 leden en belangstellende jongeren. Tenslotte zijn er nog een twaalfstal gemeenschappen, die een contactpersoon ten behoeve van jongeren hebben.

Met name willen we aan de veelzijdige taak van deze functionarissen ditmaal aandacht besteden, want hierover bestaan weleens misverstanden. Het is een zeer verklaarbare, maar daarom niet minder te betreuren zaak, dat het Verbond voor het merendeel bestaat uit mensen van rijpere tot zeer rijpe leeftijd, vooral in de actieve sfeer. Daarnaast is er een toenemende groep jongeren die belangstelling toont voor het humanisme. Alhoewel in het vormingsonderwijs op de scholen geen propaganda gemaakt wordt, ontstaat er een belangstelling die zich verder uitstrekt dan het uur vormingsonderwijs in de week. Hetzelfde geldt voor de deelnemers aan de geestelijke vorming en verzorging in de strijdkrachten. Uiteraard mag daar en willen we daar ook geen propaganda maken, maar gewekte belangstelling kan nu eenmaal niet worden afgedempt: niet in de tijd dat de jongens nog onder de wapenen zijn en nog minder daarna. Wanneer deze jonge mensen tussen zo ongeveer 16 à 17 en 24-25 jaar bij het Verbond aan de bel trokken, dan bestaat er grote kans dat zij te woord worden gestaan door een van de vele verdienstelijke functionarissen, die de jaren der jeugd kortere of langere tijd achter zich hebben. Het effect moet ongeveer hetzelfde zijn als wanneer een bejaarde om informatie komt en te woord wordt gestaan door een „hippe” (zo heet dat tegenwoordig) jongeling. In beide gevallen is meestal maar één reactie: bij die club hoor ik niet thuis.

Hier ligt dus een taak voor de jongerencontactpersoon: het op adequate wijze opvangen van jonge belangstellenden. Zoals bij al het werken met belangstellenden, gaat het niet in de eerste plaats om het maken van leden, maar om het verstrekken van informatie. Indien deze op juiste wijze verstrekt wordt en de belangstellende een potentiëel lid is, dan komt het lidmaatschap na kortere of langere tijd ook wel. Maar dit is beslist

niet de enige taak van de jongerencontactpersoon Hij (of zij) zal zich voortdurend af moeten vragen of er voldoende belangstelling is, cq belangstellenden zijn om een informeel oriënteringsgroepje te vormen. Hierbij beweegt men zich op de subtiële grens tussen datgene wat wij als Verbond wenselijk vinden en wat de jongeren nuttig en noodzakelijk achten. Enerzijds gaat het er om dat jongeren ook beslist iets dergelijks moeten willen of althans moeten willen proberen, anderzijds is een eigen groep waarbinnen men op eigen wijze en naar eigen opvattingen tot inzichten betreffende het geestelijk leven vanuit een humanistische achtergrond komt een bijzonder wenselijke zaak. Dat enige voorzichtigheid geboden is, zal duidelijk zijn, maar dat we, om geen weerstanden te wekken, het dan maar achterwege zouden moeten laten, is uiteraard ook uitgesloten. Dat lang niet alle mogelijkheden voor dergelijke groepen onder de loep genomen worden, is jammer. In Arnhem bijvoorbeeld is een dergelijke groep, waarvan de organisatorische grondslagen bij de Humanistische Jeugd Beweging liggen. Op de achtergrond is een zeer geïnteresseerde en stimulerende figuur van het Verbond en tot regelmatige deelnemers behoren ondermeer een aantal militairen. Het blijkt namelijk in een aantal garnizoensplaatsen, dat er onder de militairen, die deelnemen aan de geestelijke vorming en verzorging van de humanistische raadslieden, vrij veel belangstelling bestaat voor een avond, waarop ze buiten de kazerne of legerplaats kunnen discussiëren, een plaatje draaien e.d. met jongens en meisjes van ongeveer hun eigen leeftijd. Menen wij, dat gemeenschap meer willen zeggen dan een plaatselijke afdeling, dan dachten wij dat dit gemeenschap-zijn ook voor jongeren geldt en dat op deze wijze er iets van kan worden waar gemaakt.

Tenslotte zal er in toenemende mate ook nog een geheel andere taak voor de jongerencontactpersoon zijn weggelegd. We bedoelen hier de contacten naar buiten. Uit de contacten die wij op landelijk niveau hebben met o.m. de Moderne Jeugdraad en de Nederlandse Jeugd Gemeenschap blijkt, dat er een groeiende tendens is om tot algemene voorzieningen voor de jeugd te komen. In volgende artikelen hopen wij er op terug te komen wat daaronder verstaan zou kunnen worden. Reeds thans is echter duidelijk, dat binnen deze algemene voorzieningen de godsdienstige en levensbeschouwelijke confrontatie niet uit de weg zal worden gegaan terwijl ook op bestuurlijk niveau begeleidingscommissies zullen ontstaan, waarin de levensbeschouwelijke schakeringen niet zullen ontbreken. Wij doen er goed aan ons de vraag te stellen wat dit voor ons te betekenen heeft. Aansluitend op het congressthema kunnen we hier de vraag stellen: wat zal onze, specifiek humanistische inbreng zijn, zowel op inhoudelijk als op organisatorisch terrein. Hebben we die niet, dan behoeven we ons er ook niet mee te bemoeien. Is die inbreng er wel, is het dan niet wenselijk dat, met alle plaatselijke nuances, gekomen wordt tot een landelijke gedragsregel. De werkgroep Jeugd en Jongeren houdt zich met dit soort vragen bezig en binnenkort zal de eerste documentatie op dit terrein het licht zien. Maar het is niet alleen een zaak van de werkgroep. Wij zouden het op prijs stellen indien er plaatselijke of gewestelijke bestuursleden zijn, die reeds ervaringen op dit terrein hebben opgedaan, deze ervaringen te vernemen. Hetzij in de vorm van een verslag of artikeltje, hetzij in een ge-

sprek. De secretaris is altijd bereid een uitnodiging voor een dergelijk gesprek te ontvangen. Zonder de plaatselijke ervaringen blijft het werk van de werkgroep in de lucht hangen. Onbevredigend voor de leden van de werkgroep en bepaald funest voor het Verbond.

M. W. Verduijn

GESPREKSSCHEMA

De vrouw, haar situatie en taak.

Inleiding

Uit veler (m. en vr.) reacties blijkt nog steeds dat leiding geven, een eigen mening verdedigen in het openbaar moeilijk van vrouwen geaccepteerd wordt. Het zou ten koste gaan van haar charme.

Dit brengt haar in een conflictsituatie en remt de meesten. Zonder menselijke bindingen (ruim gezien) kan ze niet geëngageerd haar bijdrage geven, NI:

De vrouw (het vrouwelijke, ook in de man) is vooral ingesteld op het tot zijn recht doen komen van al datgene dat *in* en *bij* ons is. De man (het manlijke) van oudsher meer op het onderzoeken van het nog onbekende, eventueel brekend met bestaande bindingen.

Vrouwen-emancipatiestrijd is daardoor een verloren zaak, doordat het van de vrouw eist te strijden tegen degenen met wie zij zich verbonden voelt.

Zonder het manlijke element waren we waarschijnlijk nog holbewoners en herdersvolk maar een vrouwelijke inbreng is nodig teneinde bij het zoeken naar nieuwe mogelijkheden betrokken te blijven op de mens in zijn situaties. Vrouwen dienen hun betrokkenheid op wat nabij is uit te breiden tot betrokken zijn bij de gehele samenleving en daarin haar *wezenlijk eigen* bijdrage te leveren.

Diskussievragen:

- 1 In welke opzichten ziet u verschillen tussen een manlijke en een vrouwelijke geaardheid?
- 2 Welke verschillen in situatie ziet u tussen mannen en vrouwen in de samenleving?
- 3 Wat is uw oordeel over deze verschillen?
- 4 In hoeverre worden er bij de beoordeling van het gedrag van vrouwen andere maatstaven gehanteerd dan bij de beoordeling van het gedrag van mannen? Wat vindt u daarvan?
- 5 Hoe zou kunnen worden bevorderd, dat de vrouw en het vrouwelijke meer kansen krijgen in de samenleving?
- 6 Wat zijn de voor- en nadelen van het buitenshuis werken van de gehuwde vrouw?
- 7 Welke verschillen worden er gemaakt in de opvoeding en de schoolopleiding tussen jongens en meisjes en wat vindt u daarvan?
- 8 Kunt u een beschrijving geven van het nieuwe profiel van de vrouw?

Literatuur:

- 1 De serie artikelen „Het nieuwe profiel van de vrouw” van mevr. mr. M. Rood-de Boer, gepubliceerd in *Mens en Wereld en het Woord* van de Week eind 1966 en begin 1967.
- 2 Hella S. Haasse, „Een kom water — een test vuur”, uitg. Moussault, 150 blz., f 5,50.
- 3 Hella S. Haasse e.a., „Oriëntatie na emancipatie”, een bundel opstellen. Uitg. Servire, 112 blz., f 3,50.
- 4 „De niet aanwezige huisvrouw”, tien beschouwingen van R.K.-zijde, uitg. Paul Brand, 160 blz. f 9,—.

P. Hienekamp-Ehrbecker

ZELFPORTRET VAN EEN HUMANIST

atelier: congres 1967

procédé: collectieve assemblage

Er zijn tot dusver in het H.V. heel wat individuele pogingen gedaan een beschrijving of zelfs een definitie te geven van een humanist. Het is de moeite waard ook eens te kijken naar het portret, dat ruim tweehonderd humanisten in tien gespreksgroepen gezamenlijk schilderden van een humanist. De samenstellende delen van dit portret ontleenden wij aan de verslagen van de gespreksgroepen. Na enig knip- en plakwerk ontstond het volgende beeld:

EEN HUMANIST

- is ongodsdienstig;
- is anti-dogmatisch;
- erkent geen openbaring;
- is non-conformistisch;
- is verdraagzaam;
- staat zonder vooroordelen open voor de meningen van anderen;
- is gericht op medemenselijkheid;
- herkent zichzelf in de ander;
- identificeert zich met zijn medemens: het gedrag en de problemen van de ander raken ook hem;
- erkent de principiële gelijkwaardigheid van alle mensen;
- aanvaardt een samenleving met anderen in wezenlijke gevarieerdheid;
- verlangt, dat ieder mens zich zo volledig mogelijk kan ontplooiën;
- weet, dat hij verantwoordelijk is aan zichzelf en aan de ander;

- weet ook, dat hij uitsluitend op zijn eigen verantwoordelijkheid is aangewezen;
- doet uitsluitend een beroep op menselijke vermogens en heeft het vertrouwen, dat dit tot een menswaardig leven kan leiden;
- kent een eigen menselijk zedelijk besef als uitgangspunt in praktische levensvragen;
- gelooft in de grote waarde van de regel: „wat gij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet”;
- gebruikt bij bijzondere levensgebeurtenissen andere woorden dan godsdienstige mensen;
- is bereid alles kritisch te beschouwen;
- durft te leven met open vragen;
- is iets: humanist!

Op zoek naar de herkenbaarheid van de humanist werd in de gespreksgroepen opgemerkt, dat vele van deze punten ook bij anderen worden aangetroffen. Dat is juist. Het gaat echter niet om de afzonderlijke punten, *het gaat om de combinatie*, en tot dusver wordt deze combinatie alleen gevonden in het moderne humanisme. Een levensovertuiging is nu eenmaal geen simpele zaak, die met enkele woorden kan worden gedefinieerd. Zoals uit bovenstaand portret blijkt zitten er vele facetten aan, die tezamen een geheel vormen.

Tenslotte: dit portret is een uitnodiging tot verdere overdenking en discussie.

JdL.

O ja, er is ook nog een portretje gemaakt door een spotter, die een humanist afschilderde als een saaie, duffe, vermolmde moralist. Laat nu net dat portretje meegepikt worden door Jan Rogier! De sukkel dacht, dat het echt was. Geen wonder want het is het beeld van zijn eigen voorvaderen. De herinnering daaraan is hem blijkbaar zo dierbaar, dat hij hem steeds maar weer ophangt.

Geestelijke Verzorging

30. GV — PH — MW — PS (2)

Overzicht

Geestelijke Verzorging	: Levensoriëntatie
Praktisch Humanisme	: Menselijke Hulp
Maatschappelijk Werk	: Bemiddeling tussen enkelingen en groepen
Psychiatrie	: Genezing van geesteszieken.

Dat is, zij het wel uiterst globaal aangeduid, een typering van elk der terreinen waar wij vooral mee te maken krijgen.

In het vorige nummer hebben we deze kenmerken geïllustreerd aan de situatie van een student („S”), die in moeilijkheden raakte. De hulp die hij nodig had, lag vooral in het veld van de psychiatrie, maar daarnaast bleek hij zo nu en dan behoefte te hebben aan een geestelijk raadsman. We hebben ook opgemerkt, dat elk der vier genoemde terreinen zijn voorafschaduwing heeft in het ongeorganiseerde leven. Dáár vooral, zijn de verschillende aspecten van hulpverlening nog nauw met elkaar verweven. Maar ook het publieke vlak kent overlappingsen, terwijl het publieke en het particuliere vlak als zodanig elkaar ook weer telkens kruisen.

Juist daarom is het zo nodig, de onderscheidingen goed in het oog te houden — als men tegelijk maar de éénheid blijft beseffen, die zich niet vooraf laat indelen en dikwijls ook niet tijdens het handelen zelf.

Dat willen we nu verder laten zien, door uit de geschiedenis van S een concreet moment uit te lichten. Zelfs dat ene ogenblik zal te gecompliceerd blijken om het volledig open te leggen.

Onoverzienbaar moment

In de tijd, toen S' moeilijkheden hun hoogtepunt bereikten, had hij voor zijn studie veel te maken met een hoogleraar — in de geschiedenis laten we zeggen. S had over zijn privéleven herhaaldelijk met deze man gesproken en de historicus op zijn beurt had met S' psychiater overlegd. De student kreeg namelijk o.a. een dwangmatige neiging om toespraken te gaan houden tot het publiek in restaurants en op de rijweg.

Op zekere avond, ten huize van zijn prof., was S. zo in wanhoop geraakt, dat hij deze toeriep: „Help me, help me, nu móet u me helpen!”

„Hier is de telefoon, bel je psychiater”. Geen gehoor.

„Dan de kliniek X” S weigert: „Dan zou ik 't stuur van m'n leven uit handen geven”.

Even later roept S opnieuw om hulp, de hoogleraar belt nu zelf, in S' bijzijn, de kliniek. En S. laat zich gewillig meenemen, uitgeput.

Dit is het begin geweest van S' leven onder medicijnen, waarbij hij het gevoel heeft niet meer zelfstandig te kunnen dóórdenken. Hij voelt verwijt jegens zijn hoogleraar, om diens ingrijpen; en jegens zichzelf omdat hij „het stuur uit handen gegeven heeft”.

Hoe S met een geestelijk raadsman deze vragen van schuld en verwijt besproken heeft, zagen we in het vorige artikel. Nu is aan de orde, hoe veelzijdig — gecompliceerd de daad van de hoogleraar was. Een medische, een maatschappelijke, een geestelijke beslissing, 't zit er allemaal in en hij die handelen moest was van zijn vak historicus. Het had ook een barkeeper kunnen zijn, of een vader of een verloofde — men handelt als mens. In één punt. Al werkt in de beslissing wel degelijk mee, hoe men van tevoren ten aanzien van de verschillende aspecten is georiënteerd en in-geleefd.

Menselijke hulp

Er is nood, ook minder toegespitst dan hierboven beschreven, waarin de persoon zelf nog niet (of niet meer) van vakjes weet. Hij wendt zich dan inderdaad tot een barkeeper of een prof of een medereiziger — wie hem maar het meest vertrouwen inboezemt of wie 't eerst te bereiken is. Men zoekt in die ander de mens — ook al ervaart men diens beperkingen. Ook wanneer hulpverlening in enigerlei vorm ons beroep of onze functie is, (arts, maatschappelijk werker, geestelijk raadsman), is het de hulpzoekende dikwijls mede, soms zelfs in beslissende mate, om de mens in ons te doen. Die mens moet dus in de vakman steeds beschikbaar zijn. Alleen, zijn specialisme roept hem alweer spoedig verder. En waar is dan de instantie voor menselijke bijstand als zodanig?

Het lijkt, dat hiervoor de organisaties van geloof of levensovertuiging aangewezen zijn. Vanaf het ogenblik, dat een mens in de naaste omgeving niet te vinden is, of niet voldoende bekwaam, wordt een officieel adres, een instituut gezocht. En dan beginnen ook de tendenzen, de richtingen te blijken, waarin men zijn menselijke hulp opvat: Vanuit Christus, vanuit de strijd van het proletariaat, vanuit persoonlijke verbondenheid, of vanuit welk ander levensbesef dan ook.

De „geestelijk raadsman” of „medewerker praktisch humanisme” is zich van dit perspectief wel bewust. En voor humanisten is dit perspectief juist de hulpzoekende mens zelf, in relatie tot de wereld, te beginnen bij de helper zelf. Niet een geloof of ideaal daarboven of daarbuiten. Maar evenals de vakspecialist het menselijk contact soms verder aan de raadsman moet overdragen, zo kan ook bij de raadsman iemand komen, die tevens een vakspecialist nodig heeft.

Daarom moet een geïnstitutionaliseerde raadsman, vrijwilliger of beroeps, niet alleen het perspectief vertegenwoordigen voor het menszijn als éénheid, als totaal, — hij moet ook van de onderscheidingen iets weten, speciale aspecten als ziekte of maatschappelijke verdwaaldheid herkennen en naar de betreffende instanties kunnen verwijzen. Het is te hopen dat de cliënt daar specialisten vindt die hem tevens als mens tegemoet treden. Voor het menselijk contact op zichzelf blijft intussen de raadsman beschikbaar. Dat is de kern van zijn specialisme.

Geestelijke Oriëntatie

Toen die hoogleraar de kliniek opbelde, handelde hij als mens en in zijn beslissing was meer dan één aspect verdisconteerd: O.a. een — leken — besef van de grens, waar medisch ingrijpen nodig wordt. En een — leken — opvatting over het recht en de plicht om van andermans leven in bepaalde omstandigheden „het stuur in handen te nemen”.

Niet eens als „vrijwillig medewerker” van PS of GV, maar als geïnteresseerd levend mens, was hij tamelijk goed bekend met de betrokken terreinen. Je hebt je ervaringen, je vangt hier en daar een stukje publieke voorlichting op, je denkt zelf na en hoort wel eens „gevallen” in je omgeving.

Voor het dóórdenken van genoemde grenzen en problemen zijn vaklui nodig (PS, GV en ook MW) en zo mogelijk zal een leek hen bij ernstige situaties raadplegen. Zo had de prof al eerder met S' psychiater overlegd. En S' latere verwijt kan hem aanleiding gegeven hebben zich opnieuw te bezinnen op de grens van individuele zelfbestemming. Dat is dan het terrein van geestelijke oriëntatie, waar een raadsman in gespecialiseerd moet zijn.

GV kan men zich denken als veld van menselijke beschikbaarheid („Praktisch Humanisme”), met een centrum van bezinning, welke zich steeds vernieuwt. Veld en centrum, menselijkheid en bezinning, gaan in elkaar over, en functioneren als een geheel, in voortdurende betrekking tot elkaar.

Verwevenheid

Zulk een betrokkenheid, in-elkaar-overgaan, is er ook weer tussen dit ene veld GV—PH, en de terreinen van PS en MW. Ook tussen „Verzorging” en „Vorming”, tussen het hele terrein van hulpverlening en andere levensaspecten zoals politieke verantwoordelijkheid en artistiek aanvoelen, tussen individualiteit en gemeenschap.

De vorige keer hebben we onderscheidingen aangegeven. Nu ging het om doorkruisingen. In één bepaalde levensbeslissing kan alles tegelijk aanwezig zijn, zich samentrekken. Daarom temeer „hands off”: schroom voor de mens tegenvoor ons.

Kan men in die houding gevormd worden als „beroepskracht”? En haar reeds hebben als „vrijwilliger”? Hier begint een nieuwe onderscheiding, die door het gecompliceerde geheel heenloopt. Daarover nog een volgende keer.

Kruyswijk

Für Elise.

Ik heb haar gekozen als boegbeeld, en we varen er wel bij. Maar voor ik haar beschrijf, even m'n plaats bepalen. Ik beloofde te zullen vertellen hoe het in zijn werk gaat mensen te vinden voor een gespreksgroep. Hèt beproefde middel: schrijf een gezellig briefje waarin u vertelt waarom een gespreksgroep nuttig is, vermenigvuldig dit epistel en begeef u naar een buurt waar u buitenkerkelijken, u weet wel de „niksers”, hoopt aan te treffen.

De praktijk: u belt, zegt kort het doel van uw bezoek, geeft uw brief af, vertrekt met de mededeling dat u antwoord komt halen.

Nogmaals de praktijk — de onberekenbare, avontuurlijke en altijd verrassende —, er zijn buitenkerkelijken die u afpoeieren en er zijn kerkelijken die beminnelijk zijn en u zelfs succes toewensen. Er zijn de „welles” en „nietes” mensen, kerkelijk of niet, die u binnen laten. Komt u overdag dan kunt u de huisvrouw aan het werk treffen, en al dan niet met de deur in huis vallende even assisteren om de centrifuge die zo'n mal geluid maakt stop te zetten om de pyama van meneer die tussen de moter was beland eruit te vissen. „Waarvoor veel dank, meneer, we zullen uw briefje zeker lezen”.

Elise . . . dat was wat!

Nee, nog éven wachten. Er is een adres waar de jonge huisvrouw de humane zendeling prompt binnen laat en koffie aanbiedt. Al doende vertelt ze, belangstelling te hebben voor gesprekken met anderen. En moeilijkheden?, ach die heeft iedereen wel eens. Ze neemt me mee naar de kamer waar haar man werkt, wijst op het behang waarop zich een prachtige rorschachvlek aftekent. „Dat, zegt ze, was een tomaat die voor het hoofd van mijn man bestemd was toen we eens gezellig ruzie hadden.”

„Oh”, zeg ik, en het verhaal schoot me te binnen van de vrouw die haar man een schoen naar het hoofd gooide. „Maar die rotzak bukte zich, en toen vloog de schoen door de ramen”. Tableau . . .

Elise . . . ze was er, zo maar.

Een stel bordjes op een deur: „Een goeie buur is beter dan een verre vriend” en „Wie niet als vriend hier binnenhuppelt wordt er terstond weer uitgeknuppeld”.

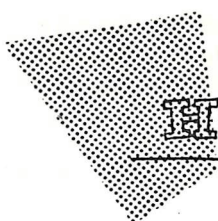
Dit is opgelegde pandoer voor een humanist, dus even bellen. En hoort . . . in de hall tingelt Beethovens „Für Elise”! Mèt de zonnige teksten vormt dit een trilogie die een „welkom vreemdeling” inhoudt. Maar de deur blijft gesloten. Wederom dus, met veel genoeg de knop: een come back van „Elise” ten antwoord. En als de deur gesloten blijft, dan zum dritten Mahle . . . aber es hat nicht sollen sein.

In vreemde droefenis haal ik mijn brief in envelop tevoorschijn die ik graag had overhandigd, en schrijf buitenop „Für Elise! Als je een afspraakje met me wilt maken bel me dan eens op Groeten . . .”

Met zorg verdwijnt de brief onder de deur waar in de hall, als het ware ten afscheid, Elise haar zilveren deuntje tingelt.

Nee, zegt u me nu niet dat het een man is, als hij de zoete magische betekenis van het woord „rendez-vous” niet kent.

d'See-Uyl

Humanistische vorming

WETTELIJKE REGELING VORMINGSONDERWIJS

Nog altijd is niet geheel duidelijk of de Wet op het voortgezet onderwijs nu wel of niet per ingang van 1 september a.s. in werking zal treden en daardoor per ingang van het schooljaar 1968-1969 ook in de praktijk zal kunnen worden toegepast. In elk geval is reeds aangekondigd, dat de geldkostende voorzieningen, die bij Algemene Maatregel van Bestuur moeten worden geregeld, getemporiseerd zullen worden. Al met al betekent dit, dat al is de wet van kracht, nog niet al het vormingsonderwijs automatisch gesubsidieerd zal worden. Het is derhalve van bijzonder veel belang voorlopig te blijven streven naar regelingen op plaatselijk niveau ten behoeve van de openbare scholen voor voortgezet onderwijs.

Kortgeleden is een dergelijke regeling tot stand gekomen in de gemeente Hilversum, die wij hierbij afdrukken bij wijze van voorbeeld. Wat in de eerste plaats opvalt, is, dat godsdienst- en vormingsonderwijs in één verordening worden geregeld en dat dan ook t.a.v. het tot standkomen van de lessen één lijn getrokken wordt: „leerlingen, wier ouders, voogden of verzorgers schriftelijk om dit onderwijs hebben verzocht” (art. 4). Een ander, zeer opvallend punt is, dat onder godsdienstonderwijs ook bijbelkennis en bijbelse geschiedenis wordt verstaan, maar bovendien „cultuurgeschiedenis van de godsdiensten (art. 2)”. De gemeente Hilversum heeft zich daarmee duidelijk gedistantieerd van de opvatting dat „cultuurgeschiedenis van de godsdiensten (van het Christendom e.d.)” een vak zou zijn, dat buiten godsdienst- en vormingsonderwijs een eigen plaats verdient.

Bij de subsidiëring van het salaris (art. 6 lid 2) wordt bepaald dat B. en W. zullen beslissen in de vraag of de leraar zal worden aangemerkt als bevoegd, half bevoegd of onbevoegd. In bepaalde gevallen zal dit nog weleens moeilijkheden op kunnen leveren, alhoewel dit zich voorlopig in Hilversum niet voor zal doen, omdat men over een bevoegde leerkracht beschikt en een half-bevoegde, die een opleiding volgt, zodat binnen niet al te lange tijd verwacht mag worden dat deze volledig bevoegd zal zijn. Tenslotte willen wij de aandacht vestigen op de zeer gunstige bepalingen betreffende de grootte van de groep(en) (art. 7, ad. 2 en 3). Meestal wordt het minimum aantal om voor subsidie in aanmerking te komen op 15 deelnemers gesteld en wordt er niet over een maximum aantal gerept. Bij de huidige opzet van het vormingsonderwijs, waarbij het accent sterk op de groeps gesprekken ligt, zijn klassen van 25 tot 30 leerlingen te groot.

In de praktijk is in enkele gevallen reeds gebleken, dat het vormingsonderwijs bij een dergelijke klassegrootte te eenzijdig op de kennisoverdracht komt te liggen, waardoor aan de kern van de vorming voorbijgeschoten wordt. De Hilversumse verordening met een minimum van 10 om in aanmerking te komen voor een 100 % subsidiëring van het salaris, en splitsing van de groep wanneer deze meer dan 20 deelnemers telt, moet dan ook als een bijzonder gunstige regeling gezien worden.

M.V.

Verordening inzake het verlenen van subsidie wegens het doen geven van godsdienstonderwijs en vormingsonderwijs op de openbare dagscholen voor voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs en de openbare school voor hoger algemeen voortgezet onderwijs in de gemeente Hilversum.

Artikel 1

1 Aan kerkelijke gemeenten, plaatselijke kerken en daarmee gelijkgestelde rechtspersoonlijkheid bezittende verenigingen, als bedoeld in artikel 46, vijfde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, kan ten laste van de gemeente Hilversum een subsidie worden verleend in de kosten, voortvloeiend uit het doen geven van godsdienstonderwijs aan leerlingen van openbare scholen voor voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs en de openbare school voor hoger algemeen voortgezet onderwijs dier gemeente.

2 Voor zover gemeenten, kerken en verenigingen, bedoeld in het eerste lid, voor het doen geven van godsdienstonderwijs samenwerken, wordt het subsidie niet verleend aan deze instellingen afzonderlijk doch aan de gemeenschappelijke instantie die hiermede is belast.

Artikel 2

Onder godsdienstonderwijs wordt voor de toepassing van deze verordening verstaan het onderwijs in bijbelkennis, bijbelse geschiedenis en cultuurgeschiedenis van de godsdiensten.

Artikel 3

Aan genootschappen op geestelijke grondslag, als bedoeld in artikel 47, eerste lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs, kan ten laste van de gemeente Hilversum een subsidie worden verleend in de kosten, voortvloeiende uit het doen geven van vormingsonderwijs aan leerlingen van scholen, als vermeld in artikel 1, eerste lid, van deze verordening.

Artikel 4

Het godsdienstonderwijs en het vormingsonderwijs worden in de schoolgebouwen gegeven aan de leerlingen, wier ouders, voogden of verzorgers schriftelijk om dit onderwijs hebben verzocht. Op de beslissing van deze personen mag het personeel van de betrokken school op generlei wijze in enige zin invloed uitoefenen.

Artikel 5

1 De instanties, welke het godsdienstonderwijs of het vormingsonderwijs doen geven, zijn verantwoordelijk voor de inhoud van dat onderwijs en dragen zorg, dat dit op pedagogisch-didactisch verantwoorde wijze geschiedt.

2 De leraren onthouden zich bij hun godsdienstonderwijs of vormingsonderwijs van het voeren van propaganda, hetzij voor het bijzonder onderwijs, hetzij voor enige kerk, kerkelijke groepering of kerkelijke instelling, hetzij voor enig genootschap op geestelijke grondslag. Zij gedragen zich naar de aanwijzingen door de directeur of rector van de betrokken school te geven en verstrekken alle door hem gevraagde inlichtingen.

Artikel 6

1 Het subsidie ingevolge de artikelen 1 en 2 bedraagt 100 % van de bedragen der wedden van de leraren, bedoeld in artikel 5, tweede lid, van de verordening.

2 Bij de berekening van de wedden, bedoeld in het eerste lid, wordt gevolgd de tabel G II 3, behorende bij hoofdstuk II van bijlage G van het Bezoldigingsbesluit Burgerlijke Rijksambtenaren 1948, met dien verstande dat Burgemeester en Wethouders beslissen over de vraag of een leraar als bevoegd, half-bevoegd of onbevoegd zal worden aangemerkt, alsmede over de vraag welke diensttijd voor de berekening van de salaris-anciënniteit in aanmerking kan worden genomen.

Artikel 7

1 Het subsidie wordt telkens voor één schooljaar toegekend voor het godsdienstonderwijs en het vormingsonderwijs aan leerlingen van de daarvoor naar het oordeel van Burgemeester en Wethouders in aanmerking komende klassen, en slechts voor één lesuur van 50 minuten per week en per groep.

2 Een groep moet tenminste 10 leerlingen tellen. Leerlingen van verschillende scholen en klassen kunnen worden bijeengevoegd.

3 Splitting van een groep zal slechts kunnen plaatsvinden om te voorkomen, dat het totaal-aantal leerlingen meer dan 20 bedraagt.

4 Voor de beoordeling van de grootte van een groep geldt het aantal deelnemende leerlingen naar de toestand op 16 september van het schooljaar waarover het subsidie wordt toegekend.

Artikel 8

Een leerling mag voor de berekening van het subsidie, hetzij ten behoeve van het godsdienstonderwijs, hetzij ten behoeve van het vormingsonderwijs, slechts éénmaal in aanmerking worden genomen.

Artikel 9

1 Voor de vaststelling van het subsidie moeten jaarlijks vóór 1 januari aan Burgemeester en Wethouders worden ingezonden een verslag over het afgelopen schooljaar, een gespecificeerde staat met bewijsstukken omtrent de aan de betrokken leraren uitgekeerde beloningen en een opgaaf, vermeldende voor elke school afzonderlijk wie het godsdienstonderwijs of het vormingsonderwijs heeft gegeven, de tijden van de lessen, de aantallen leerlingen, die aan de lessen hebben deelgenomen en uit welke klassen of groepen deze leerlingen afkomstig waren. Aan Burgemeester en Wethouders moeten alle inlichtingen worden verstrekt die zij overigens wensen.

2 Burgemeester en Wethouders stellen, met inachtneming van het bepaalde in de artikelen 6, 7 en 8, het bedrag van het subsidie definitief vast.

Artikel 10

Burgemeester en Wethouders kunnen op het subsidie voorschotten verlenen.

Artikel 11

1 Deze regel treedt in werking met ingang van het cursusjaar 1967/'68 en kan worden aangehaald als „Verordening subsidiëring godsdienst- en vormingsonderwijs v.h.m.o. en h.a.v.o.”

2 Zij vervalt, behoudens vroegere intrekking, met ingang van het tijdstip, waarop de Wet op het voortgezet onderwijs van kracht wordt.

Aldus vastgesteld 20 april 1967.